

חודש אדר

- א -

משנכנס אדר (א)

בגמ' (תענית כ"ט.) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה עכ"ל.

יש לדון אמאי העתיקו הרמב"ם ושו"ע הדין דמשנכנס אב ממעטין בשמחה, ולא הזכירו הדין שמשנכנס אדר מרבין בשמחה¹.



תשובות וביאורים

1. **מין הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל ששם יש פרטי דינים מה למעט עכ"ל. וכלומר שהדין מרבין בשמחה אינה הלכה מוגדרת, ומשא"כ הדין דממעטין שנאמר שם מה אסור לעשות אז. ויש להעיר מדברי המג"א (תרפ"ו, ה) שכתב וז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה ומי שיש לו דין עם עכו"ם ישפוט באדר עכ"ל. ובפוסקים הזכירו עוד נפק"מ לדינא עפ"י רש"י שם שבחודש אדר אין להקפיד על נישואין בחסרון הלבנה ואכ"מ.

- ב -

משנכנס אדר (ב)

בגמ' שם פירש"י וז"ל משנכנס אדר - ימי נסים היו לישראל פורים
ופסח עכ"ל. וצ"ע וכי פסח באדר היה?²



אוצר החכמה

- ג -

אין מעברים את האדר

החת"ס (תורת משה - תקל"ה פ' דברים) כתב שבשנת הארבעים במדבר, חל
 ר"ח שבט בע"ש. והק' איך קבע משה תחילת לימודו דחזרת חומש דברים
 בע"ש, וכ' דבכל ע"ש היה על משה תביעה שהוסיף יום אחד ולא נתן את
 התורה בע"ש, אך מידת הדין מתעוררת רק בשנה בה חל גם ז' אדר בע"ש,
 שאז הוא כעת לידתו של משה. וצ"ל שלא אירע כן עד שנת הארבעים, וע"כ
 כדי לא לעורר מידת הדין למד בשנה ההיא בכל ע"ש.

ולכאו' הרי כבר בשנה השניה במדבר היה כן, שהרי ר"ח ניסן חל ביום
 ראשון כמבואר בגמ' (שבת פט.), וקיי"ל דלכתחילה אין מעברין חודש אדר

תשובות וביאורים

2. **מין הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל חדשים רצופין של ניסים עכ"ל. ולפי"ז
 לכאו' משנכנס אדר היינו עד אחרי ניסן. שו"מ שכן הוא להדיא באליה רבה סימן
 תרפ"ה סעיף ח' וז"ל ונ"ל דניסן הוא כאדר, שהרי פרש"י משנכנס אדר ימי נסים
 היה לישראל פורים ופסח. וזה נ"ל כוונת רש"י, דמה דאמר משנכנס אדר כוונתו
 נמי אניסן, דקשה לרש"י נימא נמי משנכנס (ניסן), לכן פירש דבאמת כן כוונתו
 עכ"ל.

לעשותו מלא (כמבואר ברמב"ם קידוש החודש ח, ה), ויעוי' חזו"א (ר"ה סי' ק"מ) שגם במדבר י"ל שקדשו ע"פ חשבון, ועל כרחך שכ"ט אדר חל בשבת, וממילא ז' אדר בע"ש³.

המחבר



המחבר

תשובות וביאורים

3. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל זה אתי כמ"ד שקדשו על הראיה עכ"ל. וכלומר דלהאי מ"ד אפ"ל דמיירי שבאותה שנה לא באו עדים להעיד על חידוש הלבנה, והוכרחו לעבר החודש.

אדר ראשון ושני

אוצר החכמה

- ד -

המשכח"ל אדר א' של כ"ט יום?

בשו"ע (או"ח נ"ה, י) אם נער אחד נולד **בכ"ט לאדר ראשון** משנה מעוברת ונער אחד נולד באדר שני באחד בו וכו'.

וצ"ע אמאי השמיט השו"ע אם נולד **בשלושים לאדר הראשון**, שהרי לעולם באדר הראשון יש בו שלושים יום¹.



- ה -

זכור באדר ראשון

ספרי

כתב המשנ"ב (תרפ"ה, ב) וז"ל אם טעו וקראו הפרשיות והמגילה באדר ראשון (כגון שחשבו שהיא שנה פשוטה ואחר כך נודע להם שהיא מעוברת-

תשובות וביאורים

1. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל העתיק לשון הגמ' עכ"ל. ולכאו' כוונת מרן שליט"א להסוגיא בתענית י"ח שנקט שם סוף אדר בשם "עשרים ותשעה", ואם טעיתי איתי תלון משוגתי.

שעה"צ), צריך לחזור ולקרות המגילה בשני, ולענין הפרשיות, בב"י משמע דאי"צ לחזור, אבל בד"מ ובא"ר כתבו דצריך לחזור עכ"ל.

ויש לדון לדעת המחייבים לחזור,² אם קראו פרשת זכור או פרה,³ **ולאחר מכן** עברו בי"ד את השנה, האם צריך לחזור ולקרוא זכור, שהרי הוברר שלא היה חיוב קריאת זכור עדיין, או דילמא כיוון שבשעתו הייתה הקריאה כדין, שוב יצא ידי חובת זכירת מעשה ומחיית עמלק או קריאת פרה.⁴



- 1 -

מי הגדול?

כתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן קע"ד) וז"ל אשה שלא בכרה וילדה תאומים אחד פטר רחמה בכ"ט דאדר ראשון, ואחד בר"ח אדר שני שזה נכנס לכלל שנותיו חודש אחד קודם חבירו, וכו', גזרת מלך היא בכה"ג דרב יעבוד צעיר, ולענין כבוד את אביך וגו' לרבות אחיך הגדול **הקודם יכבד את המאוחר**, וכן לענין ייבום אף על פי שהראשון בכור לכהן אבל אינו בדין והיה הבכור אשר תלד, כי אין לנו אלא דברי רבותינו, דבגדול האחים הכתוב מדבר

תשובות וביאורים

2. אולי יש מקום גם לטעון להיפך דאולי אף לדעת הפוסטים מלחזור, הכא שאני, שאין זה מקרה פרטי, אלא כל הציבור לא נהג הפרשיות בזמן היותר ראוי, וממילא נכלל בעיבור השנה גם החיוב לקרוא שוב הפרשיות.

3. לגבי פרשת החודש שבאה משום חודש ניסן לכאן פשיטא דיצטרך לחזור שהרי אין זה כלל לפני ניסן, ולגבי פרשת שקלים ג"כ לכאן מוקדם מדי להשמיע על השקלים כיוון שרק בחודש ניסן זקוקים לתרומה החדשה.

4. **מזן הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל צריך לחזור עכ"ל.

והצעיר הוא הגדול עכ"ל. וכמובן כל זה מיירי באופן שבשנה הי"ג לא הייתה שנה מעוברת, (שבאופן שהייתה שנה מעוברת נהיים גדולים כסדר לידתן)⁵.

ועתה יש לעיין לדעתו, מה הדין בזמן שבי"ד מעברים השנה, וכשהם קטנים לא יודעים עדיין מי יהיה גדול קודם, האם מוטל על האב לחנך כל אחד מהם לדין כיבוד אח גדול שהרי הדבר עומד בספק מי יהיה חייב במצוה זו, או דילמא פטורים שניהם כי ספק דרבנן לקולא (דחינוך דרבנן הוא).

וכן (לשיטות הסוברות שכבוד אחיו הגדול הוא רק בגדול האחים), אם נולד אח"כ אח צעיר, האם חייב אביו לחנכו בינתיים לכבד שניהם, או שפטור מלכבד שניהם, מדין ספק דרבנן לקולא⁶.



- ז -

איזה הוא האדר העיקרי

פסק הרמ"א (סימן נ"ה סעיף י') וז"ל ומי שנולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור, אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני עכ"ל. ומקורו מתשובת מהר"י מינץ (סי' ט'), ועיי"ש בכל התשובה שכל דבריו סובבים להוכיח שאדר ראשון אינו אלא תשלום הימים החסרים (מחמת ההפרש בין שנת חמה ללבנה), אבל עיקר חודש אדר הוא אדר שני.

תשובות וביאורים

5. ודע, דבשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ט' חולק ע"ז וסובר דאזלינן בתר הקשיש יותר, דהוא מקרי הגדול לעניין כל זה.

6. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה (על ב' האופנים) וז"ל יסביר להם הדין למען ידעו עכ"ל. וכלומר דאה"נ אין להם חיוב לכבד למעשה משום דין ספק דרבנן לקולא, אבל עדיין מהלכות חינוך הוא גם ללמד אותם הדין שידעו איך לנהוג לכשיגדלו, ואז יהיו חייבים מדאורייתא וזה שייך גם הכא.

ולכאור' צ"ע, שהרי הגמ' (במגילה דף ו:) דנה בטעמי התנאים החולקים אי מגילה נקראת בראשון או בשני, ואומרת הגמ' שם בזה"ל בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי מסתבר טעמא דאין מעבירין על המצוות, אלא רבן שמעון בן גמליאל מאי טעמא, אמר רבי טבי טעמא דרבי שמעון בן גמליאל מסמך גאולה לגאולה עדיף ע"כ.

ואי נימא דאדר הראשון כלל אינו עיקר חודש אדר אלא לתשלום בלבד, מה מקשה הגמ' מאי טעמיה דרשב"ג, וכן מדוע מבינה הגמ' טעמו של ר"א ברבי יוסי, משום אין מעבירין, והרי אין כאן העברה על המצוות דלאו חודש אדר הוא?⁷

אוצר החכמה



תשובות וביאורים

7. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל הוא כתב לדעת רשב"ג עכ"ל. ונראה בכוונתו דס"ל, דאחר שאמרה הגמ' לרשב"ג מסמך גאולה לגאולה עדיפא, ממילא מונח בזה גופא סברא שיקבעו עיקר האדר לאדר השני, אחר שבין כך מצוות האדר יתקיימו באדר הראשון, אבל אה"נ לר' אלעזר בר' יוסי שיש סברא לומר דאין מעבירין על המצוות, אם כן באמת צ"ל דקבעו שעיקר האדר יהיה האדר הראשון דווקא, אך עיין חת"ס מגילה ו: שביאר קושית הגמ' (רשב"ג מאי טעמיה) בזה"ל בשלמא ראבר"י מסתבר דטעמיה משום אין מעבירין, וס"ל אפי' לכתחלה בראשון **דראשון נמי אדר מיקרי**, וה"ל הנהו ב' אדרים כמי שיש לפניו ב' מצוות שמצוה בראשון, א"כ מ"ט דרשב"ג, **דלא מסתברא דפליגי אי מיקרי שבט או אדר** וק"ל עכ"ל. ולפי"ז יוצא שגם אחר שתירצה הגמ' מסמך גאולה עדיף, לא נשתנתה הבנת הגמ' דאדר ראשון אדר הוא ולא שבט, ולפי"ז עדיין צ"ע מסקנת ההלכה בזה. ועיין שם עוד בחת"ס במה שדן שם מכח מתניתין בנדירים ס"ג. דהנודר עד סוף אדר, אינו אסור אלא עד סוף הראשון, ומחלוקת התנאים שהובאה שם בברייתא, אם באדר ראשון כותב אדר סתם, או אדר שני, והאריך בזה.

ד' פרשיות

- ח -

מאי "בחמישית"

במתני' (מגילה כ"ט) ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החודש הזה לכם, **בחמישית** חוזרין לכסדרן ע"כ.

יש לדייק בלשון המשנה "בחמישית חוזרין לכסדרן", - מה המכוון של 'בחמישית' אם הכוונה חמישית לשבתות בעלמא, הרי זו לכה"פ השישית מאז שבת שקלים, שהרי היתה הפסקה של שבת אחת, ואם המדובר על שבתות של פרשיות, אין זו פרשה חמישית כלל, כי אין יותר מארבע פרשיות¹.



תשובות וביאורים

1. ושמא הלשון "חמישית" מתאים לאופן של הרישא שחל להיות ר"ח אדר בשבת.

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
מחשבת עם רלב"ג, עמנואל בן משה עמוד מס': 676 הודפס ע"י אוצר החכמה

- ט -

סדר הפסוקים בפרשת זכור

בסדר הפסוקים בפ' זכור כתיב- זכור את אשר עשה לך עמלק (זכירה), ואח"כ מצוות המחיה, והיה בהניח וכו' תמחה וכו', ולבסוף לאו ד"לא תשכח".

וצ"ע, שלכאן מיד אחר מצוות הזכירה היה ראוי ליכתב הלאו ד"לא תשכח" ששייך לו, ורק אח"כ מצוות המחיה².



- י -

קריאת זכור לגר שנתגייר

יש לעיין מדוע אין לחייב גר המתגייר להוציא ס"ת ולקרוא בו קריאת פרשת זכור כדי לקיים מצוות זכירת עמלק, שהרי מיד שנעשה ישראל נתחייב במצווה זו, ומי מתיר לו לשהויי המצווה ולחכות עד חודש אדר.



תשובות וביאורים

2. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל בתחילה מסביר מהי הזכירה כדי למחות, ואח"כ מוסיף ל"ת עכ"ל. וכלומר שלמד דכל עיקר הזכירה מטרתה למחות, ואין אלו כלל ב' עניינים נפרדים.

- יא -

ההכיר הרמב"ם מיהו עמלקי?

הנה לעניין איבוד ז' עממין כ' הר"מ (פ"ה ממלכים ה"ד) וז"ל מצוות עשה להחרים שבעה עממין שנאמר החרם תחרימם, וכל שבא לידו אחד מהן ולא הרגו עובר בלא תעשה שנאמר לא תחיה כל נשמה, וכבר אבד זכרם (לפי שבא סנחריב ובלבל את העולם- מפרשי הרמב"ם) עכ"ל.

ומיד אח"כ (הלכה ה') כתב וז"ל וכן מצוות עשה לאבד זכר עמלק, שנאמר תמחה את זכר עמלק עכ"ל.

וצ"ע מדוע לא הזכיר גם כאן הרמב"ם שאבד זכרם, האם בזמן הרמב"ם עוד היה ידוע מיהו עמלק, (ולגבם לא שייך לומר בלבל סנחריב, כיוון שחזינן דהמן שהיה מזרע עמלק היה נודע בתקופתו בשמו וביחוסו³, וזה היה הרבה אחר סנחריב)⁴.



- יב -

מחיית עמלק ע"י גרמא

יש להסתפק האם מקיימים מצוות מחיית עמלק כשהורג עמלק ע"י גרמא.

תשובות וביאורים

3. ובגמ' גיטין נ"ז: איתא ד"מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק", ומסתמא הכירום, הרי שיכלו לדעת על משפחת צאצאי המן. ואגב בספר סדר הדורות, כתב דרב שמואל בר שילת, הוא שהיה מבני בניו של המן. (וכ"כ בעשרה מאמרות ח"ה פרק י', וכן הוסיף גם בעין יעקב בגיטין שם).

4. **מין הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל היינו הך עכ"ל. וכלומר דס"ל דמש"כ הרמב"ם "וכן" עולה גם על עניין זה דאבד זכרם.

ושורש הספק הוא האם העיקר במצוה הוא שיעשה מעשה מחייה וממילא לא מהני גרמא, או העיקר לגרום לתוצאה שיהא מחוי ומהני אף בגרמא⁵.



הוצר החכמה

הוצר החכמה

תשובות וביאורים

5. ת"ח אחד שדר לן שראה בספר גור אריה יהודה בסימן כ"א שכבר דן בזה, וכתב שברור שמלבד המצווה דהריגה יש מצווה שלא יהיה זרע עמלק בעולם, ונפק"מ אם יהרוג עמלקי ע"י גרמא וכגון ע"י בהמתו, ואין הספר תח"י.

תענית אסתר

- יג -

תענית אסתר, זמן של פורענות או של נס?

במס' סופרים (פי"ז ה"ד): "לפורים שלשה ימי הצום¹ וכו', רבותינו שבא"י נהגו להתענות אחר ימי הפורים, מפני ניקנור וחביריו, ועוד שמאחרין בפורענות ואין מקדימין", הרי מבואר שתענית אסתר הוא גדר של "פורענות" כשאר הצומות.

דברי חסידים

ויש לעיין ממ"ש בשו"ע (סי' תרפ"ו ס"ב) "אם חל פורים באחד בשבת, מקדימין להתענות ביום חמישי", ולא אמרינן בזה אקדומי פורענותא וכו', והטעם לזה מבואר בשאלתות דר"א גאון (פ' ויקהל ס"ז עמ' תל"ט) "ובזמן שחל שלשה עשר באדר להיות בערב שבת או בשבת מקדימין ומתענין בחמישי בשבת מפני שהוא נס, ונס מקדימין ולא מאחרין, אבל תשעה באב בזמן שחל להיות בשבת מאחרין ומתענין לאחר שבת מפני שהיה בו פורענות, ופורענות

~~~~~ תשובות וביאורים ~~~~~

1. מנהג זה המובא במסכת סופרים, של צום ג' ימים, מובא בשו"ע שם סעיף ג', ועיי"ש בשער הציון תרפ"ו י"א, שמכוח זה למד דאין דין תענית אסתר מחוייב להיות דווקא ביום י"ג, ונפק"מ לבעלי מיחושים שיכולים להשלים ביום אחר.

מאחרים ולא מקדימים", והובא במרדכי (מגילה פרק מ"נ רמז תשע"ו) ועוד פוסקים.

הרי דמפורש, דתענית אסתר אין בה משום פורענות, והיא תענית זכר לנס שהוא דבר שמחה, וא"כ צ"ע ממסכת סופרים שהיו מאחרין כיוון שאין מקדימין פורענות.²



יד -

טעימה בתענית אסתר

בשו"ע (סי' תקס"ז, א') - "השרוי בתענית יכול לטעום כדי רביעית ובלבד שיפלוט, וביו"כ ובת"ב אסור, וכתב הרמ"א ויש מחמירין בכל תענית ציבור והכי נוהגין".

תשובות וביאורים

2. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל אינה פורענות ממש אבל קרוב לפורענות עכ"ל. והראוני שכבר דיבר בעיקר קושיה זו בשו"ת חת"ס או"ח סימן קס"ז וז"ל שם ועיין בירושלמי דמייתי במלחמות ה' ספ"ק דמגילה (במלחמות שם מייתי לי' ממס' סופרים והוא שם פרק י"ז ה"ד. המגיה שם) דעל תענית אסתר אומר אקדומי פורענותא, אף על גב דלא הוה אלא זכר לנס כמ"ש ר"ן בשם ראב"ד פ"ב דתענית (י"ז ע"ב ד"ה אבל), מכל מקום כיון שתענית גופיה דבר של צער הוא, לא מקדימין ליה ע"ש עכ"ל.

ועדיין צ"ע דא"כ אמאי אנו הצמים יום אחד מקדימין התענית ליום חמישי כמבואר בשו"ע הנ"ל, ולא חוששים לאקדומי פורענותא. ובאמת בריב"ש סימן תט"ז מבואר להדיא דהאי מסכת סופרים פליגא עם הש"ס שלנו, משום דהתם כתיב גם שאותם ג' ימים שצמו בהם בזמן אסתר לא היו רצופין אלא בה"ב, ואילו בש"ס יבמות קכ"א: מביא ראיה מתענית אסתר דאדם יכול לחיות בלי אכילה ושתייה ג' ימים, וממילא שמא גם בעניין זה דמקרי פורענות, לא התקבלו להלכה דברי המסכת סופרים.

ומשמע בדברי המחבר שרק ביוה"כ ות"ב אסורין בטעימה אבל בשאר צומות שרי, ובכלל זה מסתמא גם תענית אסתר, דהרי בתענית אסתר לא מצינו אלא שהקילו יותר ולא שהחמירו.

אך צ"ב דהנה מבואר בביאור הגר"א טעם המחבר בזה"ל סברא הראשונה ס"ל כיון דברצו תליא א"כ תליא בקבלה עכ"ל. והיינו שמבאר עפ"י מה דאיתא בגמ' (ר"ה י"ח:) דכל ד' תעניות רצו מתענין רצו אין מתענין, ולכן אף שבוזה"ז רצו להתענות, מ"מ, אכילה ושתייה קביל עליה הנאה לא קבול עליה, והנה הסוגיא שם איירי בד' צומות, ולא בתענית אסתר, וא"כ לא שייך בזה "הנאה לא קביל עליה" כמו בשאר צומות, ואמאי שרי בטעימה³.



למנוח

תשובות וביאורים

3. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל ר"ת ס"ל שתענית אסתר יש לה מקור בגמ' כמש"כ הרא"ש עכ"ל. וכוונתו לרא"ש (מגילה א, א) שהביא דברי ר"ת ש"זמן קהילה לכל" היינו תענית אסתר. אך לא הובן לן מה רצה מרן שליט"א בזה. ושמא כוונתו לרמז דבתענית אסתר אין שייך להחמיר יותר מד' צומות שהרי אף לר"ת אין לו מקור מוקדם יותר מן הגמ' ודוק.

מגילת אסתר

המגילת אסתר

- טו -

כתיבה ע"י אישה

בספר קסת הסופר (בלשכת הסופר סי' כח סק"ז) כתב, שיש להוכיח מדברי הרמב"ם ^{המגילת} והשו"ע שכתבו שאם כתבה עכו"ם או אפיקורוס פסולה, ולא כתבו כן לגבי אישה או קטן, שמע מינה דאלו כשרים לכתוב המגילה. וקצת סמך לזה מהא דיליף במגילה (י"ט.) דבעינן ספר ודיו מדכתיב ותכתוב אסתר המלכה וכו', וכתוב התם ואני כותב על הספר ובדיו, אלמא דאשה כשרה לכתוב מגילה. וכ"כ גם הגאון רבי דוד אופנהיים בשו"ת נשאל דוד (חאו"ח סימן ל), ואף כתב זאת כראיה ברורה ולא בתורת סמך קצת. וכן הביא שם לשון התרגום לפסוק הזה- וכתבת אסתר מלכתא בר אביחיל ומרדכי היהודי ית כל מגלתא הדא עכ"ל. הרי שכתבה את עצם המגילה¹.

תשובות וביאורים

1. וכדאי להזכיר מש"כ מרן הגרי"ז בספרו (באמצע הלכות מגילה בעמ' י"ג) דשני דינים יש בכתיבת מגילה, האחד דין כתיבה בתורת מגילה והשני בתורת כתבי הקודש, ובתורת כתבי הקודש לא נכתבה המגילה עד שבאו לארץ ישראל כמבואר להדיא ברש"י ב"ב דף ט"ו, וכל הכתיבה דמיירי מינה בפסוקי המגילה היינו רק על כתיבה בתורת מגילה לחוד, ועיי"ש בדבריו הנפלאים. ולפי"ז נמצא שגם אם נלמד

¹הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
מחשבת עם רלב"ג, עמנואל בן משה עמוד מס': 683 הודפס ע"י אוצר החכמה

אך צ"ע דהתרגום עצמו על קרא דומאמר אסתר קיים וכו' כתב בזה"ל ועל מימר אסתר אתקימו פתגמי פוריא האלין ועל ידוי דמרדכי אתכתבת מגלתא בפטקא עכ"ל. הרי שכתב להדיא שע"י מרדכי נכתב.

ואי נימא שפעמיים נכתב, פעם אחת לפני שבקשה אסתר כתבוני לדורות וזו כתבה אסתר, ואחת אחריה וזו כתב כבר מרדכי, א"כ נפלה כל הראיה לגמרי.²



- טז -

דקדוקי לשון ופשט

(א) "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" ולכא' אם אינו כורע כ"ש שאינו משתחוה.³

(ב) "וצומו על ואל תאכלו ואל תשתו" - וכי יש צום שאינו מאכילה ושתיה?⁴

תשובות וביאורים

מהני קראי להכשיר אישה היינו רק לכתיבה מתורת מגילה אבל דין כתבי קודש אולי לא יהיה לזה ודוק.

2. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל אם הפסוק מספר זאת משמע שהי' לו קדושה עכ"ל. וכלומר דאה"נ שנכתב פעמיים, ומ"מ אפשר ללמוד גם מכתובה ראשונה שגם לה הייתה בהכרח איזו קדושה.

3. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל זו ואין צריך לומר זו קתני עכ"ל.

4. מרן הגר"ח שליט"א השיב בזה וז"ל כבר כתבו המפרשים שצום אינו דוקא מאכילה ושתיה עכ"ל. ולא מצאתי המפרשים שהזכיר מרן שליט"א, ולא התבאר מה שייך צום כשאוכל ושותה.

ג) "ותעמד בחצר בית המלך הפנימית", ובגמ' (מגילה ט"ו:) אמר רבי לוי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה אמרה קלי קלי למה עזבתני ע"כ. **ויש לדון** איך התפללה שם, והרי משה רבינו הוצרך לצאת מן העיר כדי להתפלל כיוון שהייתה מלאה עבודה זרה (כמבואר ברש"י שמות ט, כ"ט)⁵.

ד) בברכה שאחר קריאת המגילה: והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו, והנפרע לנו מצרינו, בא"י הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע. הרי שקודם הזכיר הגמול שישולם לאויבים, ואח"כ הפרעון מן האויבים, ומאי שנא מברכת קריאת שמע דערבית דאמרין בה איפכא- האל הנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו⁶.

ה) בפיוט שושנת יעקב כתוב "תשועתם היית **לנצח** ותקוותם **בכל דור ודור**" ולכאו' אמאי אצל "תשועתם" נקט "לנצח", ואילו אצל תקוותם נקט "בכל דור ודור" (והפירוש לכאו' עד ימות המשיח ולא לעולם)⁷.



תשובות וביאורים

5. **מרון הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל בחדר אחשוורוש לא היו צלמים עכ"ל. ולפי זה התפללה על מה שלא חזרה אליה השכינה אחר שיצאה מבית הצלמים, ועמדה מול אחשוורוש.

6. אמנם האמת היא שבטור סימן תרצ"ב הגירסא באמת פרעון ואח"כ גמול, אלא שהביא שם בדרכי משה ועוד פוסקים להפוך הסדר כדי להסמיק לחתימה מעין החתימה (שחותם הנפרע לנו וכו'). **ומרון הגר"ח שליט"א** הוסיף גם ביאור נחמד בזה וז"ל קודם מצרינו ואח"כ לכל אויבינו והוא לא זו אף זו, ובפורים קודם המשלם גמול כמו שעשה להמן ואח"כ הנפרע לכל השאר והוא ג"כ לא זו אף זו עכ"ל.

7. **מרון הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל תקוותינו לימות המשיח עכ"ל. כלומר דזו גופא היא התקווה של דור ודור, היינו שיבואו ימות המשיח, וממילא אין זו תקווה נצחית.

- יז -

חיוב עבדים במקרא מגילה

כתב הב"י (סימן תרפ"ט) וז"ל עבדים שמלו וטבלו וכו' דכל מצוות שהאשה חייבת בהן העבד נמי חייב בהן, ואף על פי שאין חיוב האשה במצוותה אלא מטעם שאף הן היו באותו הנס, הא מההוא טעמא איכא לחיובי עבדים שגם הם היו בספק סכנה כיון דמולים היו, ומיהו לדברי המפרשים דאף הן היו באותו הנס היינו לומר שעל ידי אשה נעשה הנס אפשר דאין ללמוד מנשים לעבדים וכיון דהויא מצוות עשה שהזמן גרמא עבדים פטורים עכ"ל.

והנה המג"א (תרפ"ט ס"ק ב') פסק (ומקורו מב"י הנ"ל) דגם עבדים חייבים בקריאת המגילה, ולפי דברי הב"י הנ"ל מבואר דבהכרח ס"ל דהיו באותו הנס היינו בספק סכנה,

אך צ"ע דלעיל (בסימן תע"ב ס"ק ט"ז) כתב המג"א וז"ל גם הנשים - מפני שהנשים היו עיקר באותו הנס שבזכות נשים צדקניות נגאלו, משא"כ בסוכה עכ"ל. הרי שנקט הטעם דע"י אשה נעשה הנס, ולפי"ז היה לו לפסוק דפטורים.



- יח -

קריאת המגילה בהרהור

יש לדון למ"ד הרהור כדיבור דמי, האם מי שאינו יכול לקרוא המגילה יצא בהרהור, דיש לדון שכיוון שעיקר עניינה הוא פירסומי ניסא אין פרסום בהרהור, או דילמא שבעצם ידיעתו סיפור הנס הרי הוא מפרסם זאת לעצמו. ומקום נוסף יש לומר דלא מהני משום דהרי צריך לקוראה מתוך הכתב ולא שייך זאת בהרהור, שאי אפשר ליחס הכתב למחשבתו, ועל דרך מה שמבואר ברשב"א (ברכות ט"ו.) ש"בהרהור הלב לא שייך לשון", דבהרהור מהרהרים הענין ולא המילים¹.



- יט -

כוונת משמיע ברכת שהחיינו

במשנ"ב (תרצ"ב, א) ונכון לכיון בברכת שהחיינו גם על משלוח מנות וסעודת פורים שהם ג"כ מצוות **וידוע זה להש"ץ המברך** דבעי כונת שומע ומשמיע עכ"ל, ומקורו בפמ"ג.

ויש להבין, הא כיוון דהמשמיע מכיון להוציא השומע ושומע כעונה,

~~~~~ תשובות וביאורים ~~~~~

1. **מון הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל בתוס' משמע דלא כרשב"א רק צריך להרהר המילים ולפי"ז מסתבר דצריך מתוך הכתב עכ"ל. ויעוין עוד בתשובות רעק"א מהדו"ק תשובה כ"ט לגבי ספירת העומר בכתיבה שכתב דהא דלא נפיק הכותב את המגילה מדין כתיבה כדיבור הוא משום דבשעת הכתיבה אי"ז מגילה כשירה. ומבואר דבדין כתיבה כדיבור שייך מתוך הכתב, וה"ה לכאו' לגבי הרהור ודוק.

אם כן הוי כאילו אמר השומע ברכת שהחיינו, וא"כ מדוע לא סגי שיכוין השומע בלבד לצאת בו גם בשאר מצוות².



0001100

- כ -

על מתנות לאביונים אי"צ לכוין?

במשנ"ב הנ"ל, יש לעיין מדוע הזכיר שיש לכוין בברכת שהחיינו על משלוח מנות וסעודת פורים, ומצוות מתנות לאביונים להיכן הלכה³.



תשובות וביאורים

2. **מרן הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל משמע דס"ל שגם המוציא צריך לדעת על מה עכ"ל. וכלומר דלא קושיה יש כאן אלא ראה, ללמוד ממנה גדרי שומע כעונה, שאינו יכול היוצא להשתמש בברכה ע"י שומע כעונה יותר ממה שכיוון בה המוציא. ולכא' תלוי הדבר במחלוקת הידועה בין הבית הלוי לחזו"א בגדרי שומע כעונה, וראה מש"כ בזה לעיל ענייני ימים נוראים סעיף מ"ג ודוק. ולפי חידוש דין זה נמצא לכא' דמי שרוצה לצאת ידי חובה בפרשת מחית עמלק שקורין בפורים ידי מצוות מחיית עמלק כמוזכר בפוסקים, יצטרך להזהיר הבעל קורא שיכוין להדיא להוציא, ולא מצינו שהפוסקים הזהירו על זה.

3. **מרן הגר"ח שליט"א** השיב בזה וז"ל הוא בכלל משלוח מנות (וגם י"ל משום שנוהג כל השנה ל"ש שהחיינו) עכ"ל. וכונת מרן שליט"א נוהג כל השנה היינו שכיוון שכל השנה נותן צדקה אם כי לא בגדר ובדיני מתנות לאביונים, מ"מ שהחיינו כבר לא שייך בזה, ויש להעיר שהפמ"ג והח"א הזכירו גם מתנות לאביונים.